

karşlanması açısından son derece önemli bir alternatiftir. [Sarı vd. \(2000\)](#) ve [Güngör \(2014\)](#), tarafından Van ilinde yapılan çalışmalarda da tüketicilerin en çok tercih ettikleri balık çeşitlerinin sırası ile hamsi, alabalık ve inci kefali olduğu tespit edilmiştir. Hamsiden sonra en çok tercih edilen deniz balıkları sırası ile istavrit, çipura ve palamut iken, en az tüketimi yapılan deniz balıkları sırası ile barbun, somon ve mezgittir. Konu ile ilgili yapılan diğer çalışmalarda en çok tercih edilen balık çeşitleri sırası ile Çanakkale'de istavrit, hamsi, sardalye ve çipura, ([Çolakoğlu vd., 2006](#)), Konya'da hamsi, palamut ve somon, Mersin'de hamsi, çipura ve levrek ([Sen, 2011](#)), İzmir'de levrek, sardalye, hamsi ve istavrit ([Çaylak, 2013](#)), Trabzon ve Giresun'da hamsi, istavrit, mezgıt ve alabalık ([Aydın ve Karadurmuş, 2013](#)), Edirne'de hamsi, palamut, uskumru ve levrek ([Onurlubaş, 2013](#)), Amasya'da hamsi, mezgıt, istavrit, çipura ve palamut, ([Nalinci, 2013](#)), Adıyaman'da Sazan, Alabalık ve hamsi ([Olgunoğlu vd., 2014](#)), Antakya'da hamsi, çipura levrek ve alabalık ([Can vd., 2015](#)) ve Ankara'da hamsi, çipura ve alabalık ([Gül Yavuz vd., 2015](#)) tir. Görüldüğü gibi yapılan birçok çalışmada hanelerin ilk sırada tükettiği balık hamsi olarak belirlenmiştir. Araştırma elde edilen sonuçta bunu desteklemektedir.

Çalışmada hanelerin balık satın alırken dikkat ettikleri en önemli ölçütler, balıkların taze olması (%53.5), balıkların fiyatı (%15.9) ve satış yerinin temiz olması (%14.8) olarak tespit edilmiştir. [Çiçek vd. \(2014\)](#) tarafından yapılan çalışmada tüketicilerin balık satın alırken %42.56'sı tazeliğine ve %12.4'ü satış yerinin temizliğine, [Çaylak \(2013\)](#), tarafından yapılan çalışmada %85.2'si tazelik ve %59.2'si satış yerinin temizliği, [Beyazbayrak \(2014\)](#), tarafından yapılan çalışmada %73.0'ü tazeliğine, %8.5'i lezzetine ve %6.7'si kılıçık durumuna, [Güngör \(2014\)](#), tarafından Erzurum ve Van İllerinde yapılan çalışmada her iki ilde de tazelik, ([Perez-Ramirez et al., 2015](#)) tarafından Meksika'da yapılan çalışmada %50.96'sı tazelik, %22.31'i protein içeriği, %18.73'ü lezzeti ve %7.71'i fiyatın en önemli ölçüt olduğunu belirtilmiştir. Çalışmadan elde edilen sonuçların diğer çalışmalarla uyumlu olduğu söylenebilir.

Araştırmada hanelerin %68.6'sının balığı balıkçıdan, %24.5'inin market ve %6.9'unun seyyar balık satıcısından aldıkları tespit edilmiştir. Tokat İli Almus ilçesinde tüketicilerin büyük bir bölümü deniz balıklarını balıkçıdan, tatlı su balıklarını seyyar satıcıdan ([Adıgüzel vd., 2009](#)), Konya'da tüketicilerin %41.2'si balık halinden, %42.0'si marketten ve %13.2'si balıkçıdan ([Sen, 2011](#)), Ordu İli Fatsa ilçesinde tüketicilerin %47.2'si balıkçıdan ve %29.9'u seyyar satıcıdan ([Balık vd., 2013](#)), Trabzon ve Giresun'da tüketicilerin %50.81'i balıkçıdan, %25.95'i seyyar satıcıdan ve %12.97'si marketten ([Aydın ve Karadurmuş, 2013](#)), Antakya'da tüketicilerin %79.8'i balıkçıdan ve %9.0'u marketten ([Can vd., 2015](#)) almaktadır. Bu sonuçlara göre tüketicilerin büyük çoğunluğunun balıkçıdan balık satın aldıkları söylenebilir. Araştırmadan elde edilen sonuçlarda bunu desteklemektedir.

Araştırmada hanelerin sadece %10.8'inin balık dışında diğer su ürünlerini tükettikleri belirlenmiştir. Burdur'da tüketicilerin %10.9'unun ([Orhan ve Yüksel, 2010](#)), Elazığ'da

%10.0'unun ([Çiçek vd., 2014](#)), Kahramanmaraş'ta %17.5'inin ([Beyazbayrak, 2014](#)) ve Adıyaman'da %6.0'sinin ([Olgunoğlu vd., 2014](#)) balık dışında diğer su ürünlerini tükettikleri belirlenmiştir. Araştırmadan elde edilen sonucun bölgede yapılan diğer çalışmalarla oldukça yakın olduğu söylenebilir.

Araştırmada çocuklu hanelerin aylık ortalama balık tüketim miktarı ile çocuksuz hanelerin aylık ortalama balık tüketim miktarı arasındaki fark istatistiki olarak anlamlı bulunmuştur. Bu sonuca göre balığın beslenmedeki önemini dikkate alan çocuklu ailelerin daha fazla balık tükettikleri söylenebilir. [Adıgüzel vd. \(2009\)](#) tarafından Tokat İli Almus ilçesinde ve [Sayın vd. \(2010\)](#) tarafından Antalya'da yapılan çalışmada da benzer sonuçlar bulunmuştur.

Araştırmada ev hanımı çalışan hanelerin aylık balık tüketim miktarı ile ev hanımı çalışmayan hanelerin aylık balık tüketim miktarı arasındaki fark %10 düzeyinde anlamlı bulunmuştur. Balığın temizlenmesi ve pişirilmesi diğer yemeklerle karşılaştırıldığında göreceli olarak daha zahmetli bir iştir. Evin hanımının çalışıyor olması bu işlere yeteri kadar zaman ayıramamasına neden olacağı için böyle bir sonucun çıkması doğal karşılanabilir. Ancak Hatay ilinde yapılan bir çalışmada ev hanımı çalışan hanelerde yıllık ortalama balık tüketimi 25.33 kg iken çalışmayan hanelerde 20.39 kg olarak tespit edilmiştir bulunmuştur ([Demirtaş vd., 2014](#)).

Araştırmada ev sahibi olan hanelerin aylık balık tüketimiyle, kirada oturan hanelerin aylık balık tüketim miktarı arasındaki fark %5 düzeyinde istatistiki olarak anlamlı bulunmuştur. Kirada oturan hanelerin gelirlerinin önemli bir kısmı kira ödemesine ayrıldığı için göreceli olarak harcanabilir gelirleri azalmaktadır. Bu nedenle kirada oturan hanelerin ev sahiplerine göre aylık balık tüketim miktarlarının daha az olması beklenen bir sonuçtur

Araştırmada hanelerin gelir grupları itibarıyla aylık balık tüketim miktarları arasında %5 düzeyinde istatistiki olarak anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir. Gelir miktarı arttıkça hanelerin aylık balık tüketim miktarlarının arttığı söylenebilir. Konu ile ilgili yapılan yerli ve yabancı birçok çalışmada benzer sonuçlar bulunmuştur ([Sayın vd., 2010](#); [Akbay vd., 2013](#); [Demirtaş vd., 2014](#); [Jimoh ve Mohammed, 2015](#); [Moses et al., 2015](#); [Dauda et al., 2016](#)).

Araştırmada hane genişliği dörtten büyük olan hanelerin aylık ortalama balık tüketim miktarı ile hane genişliği dört ve daha az olan hanelerin aylık ortalama balık tüketim miktarı arasındaki fark istatistiki olarak anlamlı bulunmuştur. Ailedeki birey sayısının artması, beklendiği üzere balık tüketimini artırmaktadır. [Adıgüzel vd. \(2009\)](#), [Dalhatu ve Ala \(2010\)](#), [Fregene ve Olanusi \(2012\)](#), [Akbay vd. \(2013\)](#) [Moses et al. \(2015\)](#) ve [Dauda et al. \(2016\)](#) tarafından yapılan çalışmalarda da benzer sonuçlar bulunmuştur.

SONUÇ

Çalışmada Türkiye'nin en büyük gölü olan Van Gölü'ne ismini veren Van ilinde, kentsel alanda yaşayan hanelerin balık tüketim yapısı ve satın alam davranışlarının belirlenmesi

amaçlanmıştır. Araştırmada hanelerin büyük çoğunluğunun balık tükettiği, kişi başına düşen ortalama yıllık balık tüketim miktarının (16.8 kg) Türkiye ortalamasından yüksek olduğu belirlenmiştir. Kişi başına balık tüketiminin Türkiye ortalamasına göre yüksek olmasının en önemli sebebi İnci Kefali'nin haneler tarafından çok sık tüketiliyor olmasıdır. Bu nedenle İnci Kefali arzını artırmaya yönelik yapılacak çalışmalar, hanelerin daha fazla balık tüketmesini doğrudan etkileyecektir.

Araştırma sonuçlarına göre çocuklu hanelerin çocuksuz hanelere, hane reisi çalışan hanelerin hane reisi çalışmayan hanelere ve ev sahibi olan hanelerin ev sahibi olmayan hanelere göre ortalama aylık balık tüketim miktarının daha fazla olduğu, buna karşın ev hanımı çalışan hanelerin ev hanımı çalışmayan hanelere ve hane reisi sosyal güvenceye sahip olmayan hanelerin, hane reisi sosyal güvenceye sahip hanelere

KAYNAKÇA

Adıgüzel, F., Civelek, O., Sayılı, M. & Oruç Büyükbay, E. (2009). Fish consumption of households in Almus County of Tokat Province (in Turkish with English abstract) *Journal of Agricultural Faculty of Gaziosmanpaşa University*, 26(2):35-43.

Akbay, C., Meral, Y., Yılmaz, H.İ. & Gözek, S. (2013). Analysis of households' fishery product consumption in Turkey (in Turkish with English abstract). *KSU J. Nat. Sci.*, 16(3): 1-7.

Akpınar, M.G., Dağistan, E., Mazlum, Y., Gul, M., Koc, B. & Yılmaz, Y. (2009). Determining household preferences for fish consumption with conjoint analysis in Turkey. *Journal of Animal and Veterinary Advances*, 8(11): 2215-2222.

Axelson, M.L. (1986). The impact of culture on food-related behavior. *Annual Review of Nutrition*, 6:345-363.

Aydın, M. & Karadurmuş, U. (2013). Consumer behaviors for seafood in Giresun and Trabzon province (in Turkish with English abstract). *The Black Sea Journal of Sciences*, 3(9): 57-71.

Balık, İ., Yardımcı, C. & Turhan, O. (2013). Comparatively investigation of fish consumption habits of people in Fatsa and Aybastı districts of Ordu province (in Turkish with English abstract). *Ordu Univ. J. Sci. Tech.*, 3(2): 18-28.

Beyazbayrak, Z. (2014). Kahramanmaraş İli merkez ilçede balık tüketim alışkanlıkları. Yüksek Lisans Tezi. Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Kahramanmaraş.

Can, M.F., Günlü, A. & Can, H.Y. (2015). Fish consumption preferences and factors influencing it. *Food Science and Technology*, 35(2): 339-346. doi: 10.1590/1678-457X.6624

Ceylan, M. (2006). Van İli kentsel ve kırsal alanda et ve ürünleri tüketim yapısı ve tüketicilerin satın alma eğilimleri. Yüksek Lisans Tezi. YYÜ. Fen Bilimleri Enstitüsü, Van.

Collins, M. (1986). Sampling. (Editors: Worcester, R.M. & Downham, J.) *Consumer Market Research Handbook*, London: McGraw-Hill.

Çaylak, B. (2013). İzmir İli su ürünleri tüketimi ve tüketicileri üzerine bir araştırma. Yüksek Lisans Tezi. Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Çanakkale.

Çiçek, E., Akgün, H. & İlhan, S. (2014). Determination of fish consumption habits and preferences in Elazığ province (in Turkish with English abstract). *Yunus Research Bulletin*, 1, 3-11.

Çolakoğlu, F.A., İşmen, A., Özen, Ö., Çakır, F., Yiğın, Ç. & Ormancı, H.B. (2006). Determination of seafood consumption behavior in Çanakkale province (in Turkish with English abstract). *Ege Journal of Fisheries and Aquatic Sciences*, 23(1/3):387-392.

Dalhatu, M. & Ala, A.L. (2010). Analysis of fish demand in Skoto Metropolis, Skoto, Nigeria. *Nigerian Journal of Basic and Applied Science*, 18(2):154-156.

göre aylık ortalama balık tüketim miktarının daha az olduğu belirlenmiştir.

Bu sonuçlar dikkate alındığında gelecek nesillerin daha sağlıklı olabilmesi için özellikle çocukların beslenmesinde balık tüketiminin önemine vurgu yapan kamu spotları sürekli güncel tutularak balık tüketimi teşvik edilerek çocuklu hanelerin daha fazla balık tüketmesi sağlanabilir. Hane reisinin çalışıyor olması, ev sahibi olma ve sosyal güvenceye sahip olma gibi faktörler doğrudan hane halkı geliriyle ilişkili olduğundan hane halkı gelirinin artması da balık tüketimini arttıracaktır.

Bunun yanı sıra özellikle ilde var olan deniz balıkları çeşitlerinin artırılması ve nakliye sürecinde soğuk zincirin kullanılarak balıkların daha uzun süre taze kalabilmesini sağlayacak uygulamaların yaygınlaştırılması hanelerin balık tüketim miktarına olumlu katkı sağlayabilecektir.

Dauda, A.B., Ojoko, E.A. & Fawole, B.E. (2016). Economic analysis of frozen fish demand in Katsina Metropolis, Katsina State, Nigeria. *Journal of Fisheries and Aquatic Science*, 11(1): 93-99. doi: 10.3923/jfas.2016.93.99

Demirtaş, B., Dağistan, E., Akpınar, M.G. & Sayın, C. (2014). Fish consumption patterns of urban households in Hatay, Turkey. *Journal of Academic Documents for Fisheries and Aquaculture*, 2: 69-77.

Djordjevic, V., Sarcevic, D. & Petronijevic, R. (2015). The attitudes and habits of Serbian school children to consumption of fish. *Procedia Food Science*, 5:73-76.

Elbek, A.G., İsgören Emiroglu, D. & Saygi, H. (1997). Balık tüketimi ve tüketimine yönelik sorvey. Akdeniz Balıkçılık Kongresi, İzmir.

Erdal, G. & Esengün, K. (2008). Analysis of factor affecting fish consumption with logit model in Tokat (in Turkish with English abstract). *Ege Journal of Fisheries and Aquatic Sciences*, 25(3):203-209.

FAO, (2014). The state of world fisheries and aquaculture. Rome, 4 s. <http://www.fao.org/3/a-i3720e.pdf> (20.11.2015).

Fregene, T.B. & Olanusi, A.S. (2012). Consumer preference and consumption pattern of marine fish species in Ibadan metropolis, Oyo State, Nigeria. *Journal of Agricultural Science and Technology*, B 2: 835-840.

Gaytancıoğlu, S. (1999). Tekirdağ Merkez ilçede kanatlı eti tüketim düzeyinin incelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. Trakya Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Tekirdağ.

Grunert, K., Bisp, S., Bredahl, L., Sorensen, E. & Nielsen, N.A. (1996). A survey of Danish consumers' purchase of seafood. MAPP report, Aarhus School of Business.

GTHB (2015). Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı, Su ürünleri istatistikleri. <http://www.tarim.gov.tr/sgb/belgeler/sagmenuveriler/bsgm.pdf> (20.12.2015).

Gül Yavuz, G., Yasan Ataseven, Z., Gül, U. & Gülaç, Z.N. (2015). Factor affecting consumer preferences on seafood consumption: The case of Ankara (in Turkish with English abstract). *Yunus Research Bulletin* 1, 73-82.

Gülyavuz, H. & Ünlüsayın, M. (1999). Su Ürünleri İşleme Teknolojisi. Şahin Matbaa, Isparta.

Güngör, E.S. (2014). Erzurum ve Van illerindeki balık tüketimi ve tüketicileri üzerine bir araştırma. Yüksek Lisans Tezi. Atatürk Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Erzurum.

Gürgün, H. (2006). Van Gölüne kıyısı bulunan bazı ilçelerdeki balık tüketimine yönelik bir araştırma. Yüksek Lisans Tezi. Ege Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İzmir.

Hatırlı, S.A., Demircan, V. & Aktaş, A.R. (2004). An analysis of households' fish consumption in Isparta province (in Turkish with English abstract). *SDU Journal of Faculty of Economics and Administrative Sciences*, 9(1): 245-256.

- Jimoh, K.A. & Mohammed, S.T. (2015). Analysis of fish demand in Ilorin-West Local Government Area, Kwara State, Nigeria. *International Journal of Agriculture, Forestry and Fisheries*, 3(4): 148-154.
- Karlı, B. & Bilgiç, A. (2007). Factors affecting meat and meat products consumption quantities in Şanlıurfa province. *Mediterranean Agricultural Sciences*, 20(1): 127-136.
- Koçak, H. (2015). Van İli İpekyolu ilçesinde hane haklarının ev dışı yemek tüketim alışkanlıkları. Yüksek Lisans Tezi. YYÜ. Fen Bilimleri Enstitüsü, Van.
- Kornitzer, M. (2001). Fish and health among adults. In Descheemaeker K, Provoost C. Impact of food on health-Recent developments, Antwerpen: Garant, 53-65.
- Moses, J.D., Dwana, D.A., Giroh, D.Y., Jimjel, Z. & Oluwaseun, A. (2015). The influence of socio-economic characteristics on consumers' preference on fish purchase in Yola North Local Government Area, Adamawa State. *International Journal of Environmental & Agriculture Research*, 1(7):1-11.
- Myrland, O., Trondsen, T., Johnston, R.S. & Lund, E. (2000). Determinants of seafood consumption in Norway: lifestyle, revealed preference and barriers to consumption. *Food Quality and Preference*, 11(3):169-188.
- Nalinci, S. (2013). Amasya İli merkez ilçedeki hane halkının et tüketim alışkanlıkları ve et tüketimini etkileyen faktörler. Yüksek Lisans Tezi. Gaziosmanpaşa Üniversitesi Fen Bilimler Enstitüsü, Tokat.
- Olgunoğlu, İ.A., Bayhan, Y.K., Olgunoğlu, M.P., Artar, E. & Ukav, İ. (2014). Determination of habits of fish meat consumption in the province of Adıyaman (in Turkish with English abstract). *Electronic Journal of Food Technologies*, 9(1):21-25.
- Olsen, S.O. (2003). Understanding the relationship between age and seafood consumption: the mediating role of attitude, health involvement and convenience. *Food Quality and Preference*, 14: 199-209. doi:10.1016/S0950-3293(02)00055-1
- Onurlubaş, E. (2013). The factors affecting fish consumption of the consumers in Keşan Township in Edirne. *Bulgarian Journal of Agricultural Science*, 19(6):1346-1350.
- Orhan, H. & Yüksel, O. (2010). Fishery product consumption survey in Burdur province (in Turkish with English abstract). *SDU Journal of the Faculty of Agriculture* 5(1):1-7.
- Perez-Ramirez, M., Almendarez-Hernandez, M.A., Aviles-Polanco, G. & Beltran-Morales, L.F. (2015). Consumer acceptance of eco-labeled fish: A Mexican case study. *Sustainability*, 7: 4625-4642. doi:10.3390/su7044625
- Sarı, M., Demirulus, H. & Söğüt, B. (2000). Van ilinde öğrencilerin balık tüketim alışkanlığının belirlenmesi üzerine bir araştırma. Doğu Anadolu Bölgesi 4. Su Ürünleri Sempozyumu, 28-30 Haziran 2000, Erzurum. 627-637.
- Saygı, H., Bayhan, B. & Hekimoğlu, M.A. (2015). Fishery products consumption in the cities of Ankara and İzmir in Turkey (in Turkish with English abstract). *Turkish Journal of Agriculture-Food Science and Technology*, 3(5):248-254.
- Sayın, C., Emre, Y., Mencet, M.N., Karaman, S. & Tascioğlu, Y. (2010). Analysis of factors affecting fish purchasing decisions of the household: Antalya District Case. *Journal of Animal and Veterinary Advances*, 9(12): 1689-1695.
- Şen, A. (2011). Konya ve Mersin İl merkezlerinde yaşayan bireylerin balık tüketimi konusundaki alışkanlık ve bilgi düzeylerinin karşılaştırılması. Yüksek Lisans Tezi Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Şen, B., Canpolat, Ö., Sevim, A.F. & Sönmez, F. (2008). The evaluation of fish consumption in Elazığ (in Turkish with English Abstract). *Science and Eng. J of Fırat Univ.*, 20(3): 433-437.
- Tatar, O. (1995). Nutritional properties of fish and healthy respect (in Turkish with English abstract). *Ege Journal of Fisheries and Aquatic Sciences*, 12: 169-170.
- Temel, T. (2014). Rize ilinde hanelerin balık tüketimi üzerine etkili olan faktörlerin belirlenmesi. Yüksek Lisans Tezi. Atatürk Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Erzurum.
- Trondsen, T., Braaten, T., Lund, E. & Eggen, A. E. (2004). Health and seafood consumption patterns among women 45-69 years. A Norwegian Fish Consumption Study 1996. *Food Quality and Preference*, 15(2): 117-128.
- Turan, H., Kaya, Y. & Sönmez, G. (2006). Fish meat value and place of human health (in Turkish with English abstract). *Ege Journal of Fisheries and Aquatic Sciences*, 23: 505-508.
- TÜİK, (2015). Türkiye İstatistik Kurumu, Su ürünleri haber bülteni. Sayı. 18731, <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=18731> (25.12.2015).
- TÜİK, (2016a). Türkiye İstatistik Kurumu, <https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=95&locale=tr> (08.06.2016).
- TÜİK, (2016b). Türkiye İstatistik Kurumu, http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1059 (08.06.2016).
- Uzundumlu, A.S., Topcu, Y. & Baran, D. (2013). Tüketicilerin balık tüketimini etkileyen faktörlerin belirlenmesi: Erzurum İli örneği. İç Anadolu Bölgesi 1. Tarım ve Gıda Kongresi, 2-4 Ekim 2013, Niğde, 74-82 s.
- Verbeke, W. & Vackier, I. (2005). Individual determinants of fish consumption: application of the theory of planned behavior. *Appetite*, 44(1): 67-82.